

historiograf Serafin Marija Crijević-Cerva (1686. – 1759.); domoljub, misionar i propovjednik Anđeo Miškov (1848. – 1922.) te spisatelj Hijacint Ante Bošković (1900. – 1947.).

Treća cjelina knjige ("Leksikon hrvatskih dominikanaca", 243-335) sadrži, abecedim slijedom, popis dominikanaca s hrvatskih prostora od XIII. stoljeća do suvremenog doba, a uz osnovne podatke navedena je i njihova sažeta biografija. Na kraju knjige nalaze se bibliografija najznačajnijih knjiga, studija i članaka o povijesti dominikanaca na hrvatskim prostorima (336-342), tabelarni kronološki pregled najvažnijih događanja iz povijesti Reda braće propovjednika u Hrvatskoj i u svijetu (345-361), sažetak na engleskom jeziku (362-367), pogovor iz pera autora knjige (368), kazalo osobnih imena (370-380), pojmovno kazalo (381-387) i kazalo etnonima i toponima (388-395), sadržaj (396-399), bilješka o autoru knjige (400-401) te izvadci iz recenzija akademika Augusta Kovačeca i akademika Nikše Stančića (402).

Knjiga "Dominikanci i Hrvati: osam stoljeća zajedništva" rezultat je, kako je naglašeno u uvodu ovoga prikaza, dugogodišnjeg autorova istraživanja povijesti Reda propovjednika na hrvatskim prostorima. Iz knjige je razvidna vjerska, propovjednička i kulturna uloga dominikanaca, kao i njihov utjecaj na šira društvena zbivanja. Djelo je pisano jasnim i pitkim stilom i zasigurno će pronaći put do najširega čitateljstva, a bogatstvom podataka koje donosi, kao i monografskim pristupom u obradi teme, bit će i često citirano u hrvatskoj historiografiji.

Lovorka Čoralić

Meri Kunčić, *Od pošasti sačuvaj nas. Utjecaj osmanske opasnosti i kužnih epidemija na ikonografiju zavjetnih slika. Primjer Splita i Trogira u XV. i XVI. stoljeću*, Srednja Europa, Zagreb 2008., 205 str.

U izdanju nakladničke kuće Srednja Europa iz Zagreba u travnju 2008. godine objavljena je knjiga povjesničarke Meri Kunčić *Od pošasti sačuvaj nas. Utjecaj osmanske opasnosti i kužnih epidemija na ikonografiju zavjetnih slika. Primjer Splita i Trogira u XV. i XVI. stoljeću*. Riječ je o knjizi koja predstavlja nastavak istraživanja započetih autoričinim magistarskim radom. Recenzenti knjige su Irena Benyovsky Latin i Ivan Jurković.

Autorica se bavi tumačenjem ikonografije zavjetnih slika na području srednjovjekovne Dalmacije s naglaskom na Split i Trogir u vrijeme osmanlijskih prodora i pojave *crne smrti*. Upozorava na nedovoljnu istraženost ikonografije u hrvatskoj historiografiji, kojom se, kroz interdisciplinarni pristup istraživanjima, zapadnoeuropski i američki povjesničari i povjesničari umjetnosti te antropolozi bave od sredine XX. stoljeća. Ipak, autorica naglašava da su takva istraživanja za područje Dalmacije donekle brojnija od onih koja se odnose na područje sjeverozapadne Hrvatske, i to zahvaljujući istraživanjima Krune Prijatelja, Ive Petriciolija, Radoslava Tomića, Anice Kisić, Zoraide Demori-Stančić i Ivane Prijatelj Pavičić.

Istraživanje navedene teme autorica je temeljila na pisanim i vizualnim izvorima. Od pisanih izvora koristila je gradske statute Splita i Trogira, zatim statute i matrikule (*matriculae*) komunalnih religioznih bratovština, pobožnu poeziju, laude i molitve, bilježničke spise te narativne izvore, poput kronika, u kojima se nalaze govori protiv Turaka, hagiografska djela i privatni dnevници. Autorica je na početku knjige dala pregledan opis primjera svake od navedene vrste pisanih izvora kojima se služila te je istaknula njihovu vjerodostojnost za istraživanje ikonografije povijesnih slika. Međutim, osobitu pozornost dala je statutima tih

dvaju gradova, kronikama i hagiografskim djelima. Naime, važnost kultova u zaštiti stanovništva od raznih opasnosti i bolesti naglašena je, ističe, već u uvodnim dijelovima trogirskog i splitskog statuta, i to formulom invocacije Boga i Bogorodice, nakon čega slijede invocacije kojima se zazivaju mjesni sveci zaštitnici. Od kronika koje u knjizi analizira, a čiji su autori trogirski i splitski kasnosrednjovjekovni i ranonovovjekovni kroničari i povjesničari, jesu *O podvizima rimskih careva i papa (De gestis romanorum imperatorum et summorum pontificum)* Mihe Madijeva de Barbazanisa iz XIV. st., *Povijesna svjedočanstva o Trogiru* Ivana Lučića-Luciusa i *Povijest grada Trogira* Pavla Andreisa iz XVII. st. te *Illyricum sacrum* Daniela Farlatija iz XVIII. st. Neka od hagiografskih i moralizatorskih djela koja se u knjizi opisuju jesu ona uvrštena u zbirku pjesama *Vartal* Petra Lucića, *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum* i *Molitva suprotiva Turkom* Marka Marulića te dijelovi *Salonitanske povijesti* Tome Arhiđakona.

Među vizualne izvore spadaju slike sakralne tematike kojih je u kasnosrednjovjekovnom i renesansnom likovnom stvaralaštvu dalmatinskih gradova bilo uistinu mnogo. Među njima su, ističe autorica, posebno vrijedne votivne slike, koje su se razlikovale kako veličinom, tako i kvalitetom izrade, a bile su namijenjene za sakralne (crkve, samostane, kapele) ili privatne prostore (poput palača gradskih patricija). Autorica u knjizi analizira tek desetak votivnih slika iz fundusa trogirskog i splitskog slikarstva iz razdoblja XV. i XVI. stoljeća. Izbor slika za analizu autorica je odredila prema njihovu ikonografskom sadržaju, koji je za sve izabrane slike jednak, a to znači da su svi ikonografski motivi na slikama tematski povezani. Ikonografski sadržaji tih slika slijedili su teološka pravila prihvaćena na crkvenim sinodama tijekom XV. i XVI. stoljeća. Izloživši kratak pregled kasnosrednjovjekovne i ranonovovjekovne povijesti Dalmacije, posebno je naglasila društveno-politički položaj Trogira i Splita u to vrijeme. Također je opisala uzroke i tegobe stanovnika tih dvaju gradova izazvanih osmanlijskim napadima i kužnim epidemijama te iznijela tablični prikaz kronologije pojave kuge u njima u razdoblju od 1419. do 1595. godine. Autorica utvrđuje na koji su način njihovi sadržaji povezani s povijesnim okolnostima, odnosno u kolikoj su mjeri povijesne okolnosti utjecale na izbor likova svetaca i drugih motiva prikazanih na slikama.

U analizi izabranih votivnih slika autorica također donosi osnovne podatke o slikaru (majstoru) koji je izradio sliku, a zatim i vremenski okvir u kojem je djelo nastalo, jer se za sve slike ne zna točna godina nastanka. Također donosi podatke o naručitelju, o kojem ovisi prostor gdje je slika smještena. Od analiziranih oltarnih poliptiha u knjizi, koji predstavljaju primjer zavjetnog slikarstva, nekoliko je radova koji se pripisuju majstoru Blažu Jurjevu Trogiraninu iz XV. st. Prvi je poliptih sv. Ivana zaštitnika Trogira izrađen za crkvu benediktinskog samostana sv. Ivana Krstitelja u Trogiru s prikazom Djevice Marije i drugih svetaca poput sv. Dujma, sv. Mihovila, sv. Benedikta, sv. Ivana Trogirskog i sv. Jeronima. Drugi poliptih dio je oltara crkve sv. Dominika u Trogiru s prikazom lokalnih svetaca i Krista s apostolima. Treći poliptih spomenutog majstora nalazi se u crkvi bratovštine sv. Jakova na otoku Čiovu u trogirskom distriktu, s prikazom sveca zaštitnika sv. Lovre i ostalih lokalnih svetaca. Ostale četiri analizirane oltarne slike potječu iz XVI. stoljeća. To su *Bogorodica pomoćnica kršćana* talijanskog slikara Benedetta Diana, zatim pala u katedrali sv. Lovre u Trogiru talijanskog slikara Lorenza Luccea, potom pala nepoznatog slikara u crkvi sv. Kuzme i Damjana izrađena po narudžbi jedne od dviju trogirskih patricijskih obitelji (*De Lascharis* ili *Sassa*) te kronološki najmlađa

votivna slika *Bogorodica od Presvetog Ružarija* iz 1601. godine u dominikanskoj crkvi u Trogiru, rad venecijanskog slikara Giovannija Battiste Argentija.

Autorica naglašava prisutnost motiva marijanske pobožnosti u zapadnoeuropskom sakralnom slikarstvu u kasnom srednjem i ranom novom vijeku koji se razvio od bizantskih i latinskih teologa, a koji se učvrstio i kod teologa karolinškoga razdoblja. Prikaz Bogorodice, međutim, nije bio samo prisutan na velikim, već i na malim slikama koje su predstavljale zaštitu nekog grada i njegovih stanovnika te su se nosile kao pobožni predmeti tijekom procesija. Autorica opisuje sadržaj i namjenu takvih slika u Splitu i Trogiru, poput gotičke splitske *Gospe od Pojišana*, na kojoj je glavna ikonografska tema *Dojiteljica*, koja tijekom XVI. i XVII. stoljeća postaje sinonimom zaštitnice od osmanlijske opasnosti. Na kraju knjige nalaze se fotografije svih slika obrađenih u knjizi.

Analizom ikonografskih motiva i tema koje se nalaze na zavjetnim slikama autorica je u knjizi naglasila da se njihov smještaj mora staviti unutar povijesnih okolnosti Trogira i Splita u XV. i XVI. stoljeću. Na taj bi se način, ističe, jasnije razumjela njihova društvena uloga u tom vremenu i uopće razlog zašto su se takve slike naručivale i za koje institucije. Ova knjiga, prema tome, upozorava na potrebu za interdisciplinarnim pristupom u proučavanju tema iz svakodnevnog društvene povijesti.

Božena Glavan

Lovorka Čoralić, *Iz prošlosti Boke – Odabrane teme*, Meridijani, Samobor 2007., 306 str.

Knjiga povjesničarke Lovorke Čoralić *Iz prošlosti Boke – Odabrane teme* objavljena je prošle godine u izdanju izdavačke kuće Meridijani iz Samobora. Riječ je o knjizi koja je nastala tijekom autoričina sustavnog istraživanja mletačko-hrvatske prošlosti, i to na području političkih, gospodarskih i kulturnih veza za razdoblje od srednjeg vijeka do početka 19. stoljeća. Knjiga je podijeljena u četiri cjeline, svako od toga na još nekoliko poglavlja i potpoglavlja, no sva su tematski međusobno povezana.

U prvoj cjelini *Povijest hrvatske zajednice na području današnjeg crnogorskog priobalja u hrvatskoj historiografiji* (9-20) težište je stavljeno na proučavanje današnjeg crnogorskog priobalja od razdoblja srednjeg vijeka do pada mletačke vlasti, koja je prestala djelovati propašću Mletačke Republike 1797. godine, a pod čijom se vlašću taj teritorij nazivao *Albania Veneta*. U istom poglavlju iznesen je kronološki povijesni pregled događaja crnogorskog priobalja te je upozoreno na stanje historiografske istraženosti o prošlosti toga kraja. Dosadašnji rezultati na području povijesnog istraživanja odnose se na nekoliko općih ili specijaliziranih leksikonsko-enciklopedijskih edicija, zatim nekoliko objavljenih zbirki izvora te novijih objavljenih zbirki vrela za povijest pomorstva, brodarstva i trgovine za bokeljsko i šire priobalno područje istočnoga Jadrana u 18. st. Hrvatska je historiografija međutim vrlo rijetko proučavala povijest i kulturnu baštinu područja Boke kotorske, ali su zato mnogo izrazitija bila istraživanja na području povijesti književnosti i likovne umjetnosti. Autorica je upozorila na moguće smjernice, metode i istraživačke teme hrvatske historiografije za proučavanje prošlosti toga kraja kazavši da je nužno sustavno praćenje stručne literature koja izlazi na samom području Crne Gore (ponajprije u Boki kotorskoj), zatim suradnja s tamošnjim povjesničarima i znanstvenim